

HISTÒRIA DE LA COMUNICACIÓ SOCIAL A CATALUNYA

Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació

Curs 2000-2001

Codi: 20650

5 crèdits

Llicenciatures de Periodisme, Comunicació Audiovisual, i Publicitat i Relacions Públiques

Professors: E. Marín, A. Moreno, J. M. Tresserras.

Objectius:

- ✓ Explicar l'evolució dels sistemes de comunicació que han fet possible la reproducció històrica de la cultura comunitària catalana.
- ✓ Enfocar aquest coneixement des de la realitat més propera, i obrir aquest enfocament per comprendre les relacions comunicatives que han mantingut, al llarg del temps, les dones i homes de Catalunya amb d'altres col·lectius d'Espanya, Europa i la resta del món.
- ✓ Clarificar, des d'aquest enfocament pròxim, les claus històriques que han de permetre una millor i més rigorosa i complexa comprensió dels actuals fenòmens de la comunicació i de les dinàmiques socials i culturals induïdes per la *globalització*.

PROGRAMA:

I. Història i comunicació.

- Els discursos històrics sobre història local, història de Catalunya / els Països Catalans / Espanya, història general... La comunicació, clau per l'explicació de les relacions socials. Economia, cultura i comunicació.
- La transformació de l'espai geogràfic català al llarg del temps: la construcció de nusos i xarxes de comunicacions. L'espai, com un palimpsest: predomini urbà i comunicacions. Cap a una arqueologia de les comunicacions.

II. El passat llunyà, fins el segle XV. Vinculació a les xarxes de comunicació mediterrànies.

- L'explicació dels orígens i els projectes de futur. Descobridors i herois civilitzadors a la Mediterrània.
- Poder polític, religió i societat a l'alta i a la baixa edat mitjana i les xarxes de comunicació. La singularitat catalana.
- La confrontació entre el Cristianisme i l'Islam pel domini mediterrani. Conflictes, aliances matrimonials i croades. El desplaçament de la frontera cristiana cap al sud. Castells, monestirs, esglésies i ciutats: del romànic al gòtic. Comunicacions fluvials i expansió marítima. Cartografia.
- Formes cultes i populars de transmissió d'informacions. Oralitat i llengua literària. Teatre i música. Iconografia urbana.

III. Els segles XVI al XVIII. Vinculació a les xarxes de comunicació atlàntiques.

- Aliances matrimonials, patrimonis i conflictes bèl·lics a l'Imperi dels Habsburgs: de la Mediterrània a l'Atlàntic. L'opció de la Contrarreforma. Les ordres religioses i la Inquisició. Subordinació a l'imperi i "decadència" cultural.
- La guerra de Successió, la monarquia Borbònica i el decret de Nova Planta. Ordre públic, xarxa de comunicacions centralitzada i nusos perifèrics portuaris, a la metròpoli i a les colònies. El comerç amb Amèrica.
- Creixement demogràfic, transformacions agrícoles, producció artesanal i desenvolupament dels mercats: l'ampliació dels recintes emmurallats de viles i ciutats. El mercat català i els intercanvis. Esglésies, palaus i edificis civils: Renaixement, Barroc i noves formes culturals. Festivitats religioses, teatre i música.
- L'impremta: gasetes, llibres i gravats. Les Universitats. De l'Humanisme a la Il·lustració. Exclusió del català de la vida oficial i obligatorietat del castellà. Opinió pública, correus i periodisme regular.

IV. El passat recent: segle XIX. Vinculació a les xarxes transcontinentals de la revolució industrial.

- La precària construcció de l'Estat modern i del mercat espanyol: les tensions per la centralització. Industrialització i xarxes de comunicació transcontinentals: ferrocarril, navegació, telègraf i telèfon. Control de l'opinió pública, sufragi i legislació de premsa.
- Les revolucions agrícola i industrial a la Catalunya del segle XIX. La desamortització i la transformació de les propietats. Migracions rurals, eixamplament de les ciutats i construcció del teixit urbà modernista: estacions de ferrocarrils, ports marítims, mercats, teatres, avingudes i jardins... L'Exposició Universal de 1888.
- Cultura popular i cultura burgesa. La Renaixença de la llengua i la cultura catalanes. Els jocs florals i "el català que ara es parla": la poesia, el teatre, el cant coral, la música... Premsa minoritària i premsa popular, premsa il·lustrada i humorística: els setmanaris, els diaris i les agències informatives. La fotografia i els gravats.

El passat immediat: el segle XX. Vinculació a les xarxes transnacionals, d'abast mundial.

V. La societat de masses i les reaccions de les minories.

- Crisi de l'hegemonia europea i desplaçament del centre cap als Estats Units i la URSS, entre la primera i la segona guerres mundials. De la Restauració a la Dictadura de Primo de Rivera i la II República: la Mancomunitat i la Generalitat. El procés revolucionari i el cop d'estat militar de Franco: la guerra civil. Les vinculacions a les xarxes transnacionals de l'electricitat, la telefonia i l'aviació.

- El catalanisme polític, el projecte noucentista i els conflictes socials: la "Catalunya-ciutat". Despoblament rural i modernització urbana: barris burgesos i proletaris. Serveis d'aigües, electricitat i mitjans de transport interurbans. Les noves xarxes ferroviàries i de carreteres i els nous mitjans d'automoció. La reducció de la navegació fluvial. La connexió amb les línies aèries europees.
- Escoles, editorials, biblioteques, museus i ateneus. La transformació de la premsa en mitjà de comunicació de masses: el periodisme gràfic. Nous mitjans de reproducció i transmissió d'informacions: el telèfon, el gramòfon, el cinema, la ràdio. Publicitat i consum minoritari. La propaganda política. L'era dels estadis i la cultura de l'espectacle.

VI. Cultura de masses i "societat de consum" durant Dictadura del general Franco.

- La confrontació USA - URSS per l'hegemonia mundial. Satèl·lits i control de l'espai. La fi dels imperis colonials. L'adequació de la Dictadura franquista als interessos financers transnacionals i als ritmes i estils de vida del mercat de consum *made in USA*. Predomini urbà, migracions i turisme de masses. Xarxes aèries transcontinentals i autopistes.
- Propaganda i política informativa franquista. Continuïtat del sistema de comunicació de guerra fins la Llei de Premsa de 1966: censura, consignes i segrest de publicacions. Repressió i desarticulació del sistema públic cultural català. Formes de resistència social i mitjans de comunicació clandestins.
- El control dels mitjans de comunicació per les diferents famílies: *Prensa del Movimiento* i premsa d'empreses. Les agències informatives: EFE. La ràdio: entre el monopoli informatiu de RNE i la recepció de *Radio España Independiente*, la BBC i d'altres... La FM. La televisió: TVE i *Eurovisión*. El cinema: el NODO i *Hollywood*. La indústria discogràfica. La publicitat i la "societat de consum". Cultura catalana i antifranquisme.

VII. Majories minoritàries i marginacions socials a la societat de la informació.

- La Monarquia constitucional, l'Estat de les autonomies i la incorporació a les trames de la CE y la OTAN. Jurisdiccions públiques i liberalització econòmica en la societat global. Majories minoritàries, privilegis i marginacions socials: consum, turisme, migracions, societat de serveis i economies submergides.
- La Catalunya autonòmica i el predomini de les metròpolis de Barcelona i Tarragona: ports, aeroports, autopistes, transports urbans i interurbans. La Barcelona olímpica.
- Reorganització de la premsa: desaparició i creació de diaris i setmanaris. La renovació tecnològica, els llibres d'estils i les noves rutines informatives. Les agències i els gabinets de comunicació.
- La fi del monopoli de les emissions radiofòniques i televisives: emissores autonòmiques (la CCRTV), municipals i privades i

"lliures". La digitalització. El vídeo domèstic i les antenes parabòliques.

- Grups periodístics, corporacions multimèdia i globalització. Cable, satèl·lits i reorganització de les telecomunicacions i informàtica personal: la societat de la informació a Catalunya. Tecnologies interactives de la comunicació i les noves condicions de la reproducció de les cultures i les identitats

BIBLIOGRAFIA:

A més de la bibliografia local, pot consultar-se la següent bibliografia general d'Història de la Comunicació a Catalunya:

BAGET, J. M. Història de la televisió a Catalunya. CEDIC, Barcelona, 1994.

- Historia de la televisión en España 1965-1975. Feed Back Ediciones.

CASASSAS i SIMÓ. Per la coneixença geogràfica de Catalunya. Rosa Sensat / Ed.62, Barcelona, 1984.

CASASÚS, J. M., El periodisme a Catalunya. Ed. Plaza Janés, Barcelona, 1988.

CORBELLA, J. M. (1995) La Comunicació Social a Catalunya. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1995.

COROMINAS, M. I LLINÉS, M., La televisió a Catalunya. Els llibres de la frontera, 1988.

ESPINET, F., Notícia, imatge i simulacre. La recepció de la societat de comunicació de masses a Catalunya de 1888 a 1939. Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 1997.

ESPINET, F. TRESSERRAS, JM., La gènesi de la societat de masses a Catalunya, 1888-1939. Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 1999.

FÀBREGAS, X. Història del teatre català. Millà, Barcelona, 1978.

FABRE, J. HUERTAS, J.M., Cent anys de vida quotidiana a Catalunya. Edicions 62.

FIGUERES, J.M., La premsa catalana. Dalmau, Barcelona, 1989.

FRANQUET, R., Història de la radiodifusió a Catalunya (Del naixement al franquisme). Edicions 62, Barcelona, 1986.

GÓMEZ MOMPART, J. L., La gènesi de la premsa de masses a Catalunya, 1902-1923. Pòrtic, Barcelona, 1992.

GONZÁLEZ, P., Història del cinema a Catalunya. Els llibres de la frontera.

Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Diversos volums per comarques. Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

GUILLAMET, J., Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya, 1641-1994. La Campana, Barcelona, 1994.

HURTADO, V., MESTRE, J., MISERACHS, T. (1995), Atles d'Història de Catalunya. Edicions 62, Barcelona.

JONES, D. A. i BARÓ, J., La indústria musical a Catalunya. Llibres de l'Índex, Barcelona, 1995.

MARIN, E., TRESSERRAS, J. M., Cultura de masses i postmodernitat. Edicions 3 i 4, Eliseu Climent Editor, València, 1994.

MASSIP, M.A. i DUARTE, C., Síntesi d'història de la llengua catalana. La Magrana, Barcelona, 1981.

MORENO SARDÀ, A., Pensar la historia a ras de piel. Barcelona, Ediciones de la Tempestad, 1991.

- Xarxes de Comunicació a Catalunya, passat, present i futur, Càtedra de Historia de la Comunicación de la Universitat Autònoma de Barcelona, Cd-rom editado por el Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 1998.
- Cap a una història de les comunicacions des de Catalunya, ex-cèntrica, plural i interactiva. Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 1999.
- El pasado presente. Paseos por las redes de comunicación. Icaria, Barcelona (en prensa).

PUJADAS, X. i SANTACANA, C., Història il·lustrada de l'esport a Catalunya. Columna, Diputació de Barcelona, Barcelona.

RIMBAU, E., El paisatge abans de la pantalla. El cinema a Catalunya (1896-1939) Ed. Llibres l'Índex, Barcelona, 1994.

SATUE, E., El llibre dels anuncis. Diversos volums. Altafulla, Barcelona.

SALA, R., El cine en la España republicana durante la guerra civil, Ediciones Mensajero, Bilbao, 1993.

SOLÀ I DACHS, L., Història dels diaris en català. Barcelona 1879-1976. Edhasa, Barcelona, 1978.

200 anys de premsa diària a Catalunya, 1792-1992. Fundació Caixa de Catalunya, Barcelona.

TIMOTEO, J. (dir), Historia de los medios de comunicación en España. 1900-1990. Ed. Ariel, Barcelona, 1990.

TORRENT, J. i TESIS, R., Història de la premsa catalana. 2 vols. Ed. Bruguera, Barcelona, 1966.

TRESSERRAS, JM., "La comunicació a la Catalunya del segle XX", a Balanç del segle XX, Revista L'Avenç, gener del 2000, Barcelona.

VALLÉS, E., Història gràfica de la Catalunya contemporània, Edicions 62, Barcelona

VICIANO, P., La temptació de la memòria. Edicions 3 i 4, Eliseu Climent Editor, València, 1995.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Català'.